

УДК 821.161.2 Неч.-Лев.

РЕАЛІЗМ У ТЕОРЕТИЧНОМУ ОСМИСЛЕННІ ІВАНА НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО

Ярослава Муравецька

ORCID ID: 0000-0003-0408-0389

Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України

вул. Михайла Грушевського, 4, Київ, Україна, 01001

nesvidoma_alisa@ukr.net

Актуальність статті зумовлена потребою переосмислення категорії «реалізму» загалом та у творчості Нечуя-Левицького зокрема. Мета дослідження — аналіз реалізму у тлумаченні Нечуя-Левицького. Поєднання реалістичних та національно-народних принципів стає причиною переконаності деяких дослідників у дотриманні прозаїком ідей романтизму. Насправді для Нечуя-Левицького реалістичні та народні риси в літературі взаємозалежні.

Принцип реалізму у статтях письменника є поєднанням правдивості та естетичності, яке Нечуй вважає однією з рис українців. Правдивість письменник пояснює через метафору «відображення», для якої характерні, по-перше, впізнавані місця, час та персонажі, яких читач має співвідносити з певним соціальним станом, мешканцями реальної країни тощо, по-друге, реалістичність зображуваного, можливість безпосередньо асоціювати прочитане з досвідом, по-третє, настанова на дидактизм. Як антипод реалізму Нечуй-Левицький розглядав романтизм та декадентство, які критикував за надмір фантазії та невідповідність життєвій правді.

До національно-народних рис можна віднести вибір об'єкта зображення (Україна та українці), вимоги народної мови, відтворення народного характеру та духу. Варто підкреслити, що стаття письменника «Непотрібність великоруської літератури для України і для слов'янщини» спрямована значною мірою на захист української мови та національності, отже, ключовими її питаннями є ствердження існування України як окремої країни, що було зумовлено історичними реаліями XIX століття.

Доцільно зазначити, що стаття лише побіжно зачіпає проблему стильової палітри творчості Нечуя-Левицького. Проте дослідження специфічної інтерпретації реалізму Нечуєм-Левицьким може стати частиною її вирішення.

Ключові слова: Іван Нечуй-Левицький; реалізм; романтизм; фольклор; народність; національність.

Нечуй-Левицький вважається одним із найяскравіших представників реалізму в українській літературі. Зазначимо, що Леся Українка відносила його до натуралістів, Дмитро Чижевський — до реалістів, які не порвали зі старим романтизмом, Юрій Меженко — до романістів-реалістів, а Іван Франко підкреслював романтичну основу його творчості.

Ніна Крутікова та Ксенія Сізова, не відкидаючи романтичних та етнографічних засобів у творчості, переважно ранній, стверджували загальне реалістичне спрямування письменника. Сергій Єфремов та Ю. Меженко дорікали письменнику за надмірне використання фольклору, Микола Бондар акцентував на неетнографічних засобах, приклади яких знаходив уже в ранній прозі («Бурлачка», «Микола Джеря»).

Максим Тарнавський трактує творчість Нечуя-Левицького як «перехідний статус між реалізмом і романтизмом», що зумовлене вірністю «давнім ідеалам

краси» [17, 193]. Оксана Шупта-В'язовська, порівнюючи творчість І. Нечуя-Левицького та П. Мирного, наголошує на неканонічності реалізму першого. Причину дослідниця вбачає, зокрема, у відданості націоналізму та «артистизму» [20, 145].

О. Шупта-В'язовська підкреслює преімпресіоністичні тенденції в пейзажних описах письменника [20], К. Сізова переконливо доводить наявність елементів у портретуванні письменника, які можна тлумачити як символічні [16].

Дослідження цих стилів, як і співвідношення реалізму та романтизму, у творчості Нечуя-Левицького вимагає окремої наукової дискусії. Побіжно зазначимо, що суб'єктивізм Нечуя-Левицького трактується різними дослідниками і як ознака премодерністичних тенденцій [2; 16; 20], і як вплив романтизму [17; 18]. У цьому річизні видається доцільним вивчення поглядів самого письменника.

Додамо, що вивчення реалізму загалом і творчості Нечуя-Левицького зокрема у ХХ ст. перебувало на маргінесах наукових зацікавлень, а в ХІХ ст. зазвичай обмежувалося ідеологічно спрямованими працями. Реалізм лише вважається вивченим, що зумовлює актуальність вибраної теми. Також потрібно наголосити на особливості уявлень Нечуя-Левицького, що не могло не вплинути на його творчість. Отже, мета статті: проаналізувати тлумачення реалізму Нечуєм-Левицьким задля формування кращого уявлення про стиль письменника.

У статті «Непотрібність великоруської літератури для України і для слов'янщини» (1878 року) Іван Нечуй-Левицький виділяє в українській літературі ХІХ ст. три найважливіших принципи: *реальність*, *національність*, *народність*, які вважає взаємозумовленими [12]. М. Бондар слушно зауважує:

Варто підкреслити, що міркування про “українську жизнь” подано не в уступах, присвячених “народності” чи “національності”, а в уступі про “реалізм” — настільки тісно пов'язував Нечуй базову засаду своєї естетики й поезики із тим об'єктом, який вважав неусувним чи й єдино вартісним для всієї національної літератури і — для себе самого [2, 109].

Прикметно, що витoki реалізму Гоголя письменник також шукає не в засобах зображення, а в предметі: «В той таки час геніяльний українець Гоголь, почавши з народно-романтичних повісток з українського народного та давнього козацького бита, закладає нову школу, зовсім реальну, і наводить великоруську літературу “Вечорами на хуторі” на народну й національну стежку» [12, 6].

Принцип *реальності* Нечуй-Левицький описує як взаємозв'язок естетичності та правдивості: «Художник повинен бути в своїх творах дзеркалом громади, але дзеркалом високої ціни, в котрому б одбивалась жизнь правдива, але очищена й гарна в естетичному погляді, добре спорядкована й згрупована, освічена вищою ідеєю, і щоб була при тому жива, як сама жизнь» [12, 8]. Нечуй-Левицький наголошує на важливості ідеї твору («освічена вищою ідеєю»), ролі самого автора («художник повинен бути в своїх творах дзеркалом громади, але дзеркалом високої ціни») та відбору матеріалу («жизнь правдива, але очищена й гарна в естетичному погляді, добре спорядкована й згрупована»).

М. Тарнавський підкреслює двозначність поглядів Нечуя-Левицького: «З одного боку, реалізм постає у нього як дзеркало, піднесене до дійсності, тобто як безпосереднє об'єктивне віддзеркалення реальності. З іншого боку, Нечуй вірить, що автор зобов'язаний давати власну суб'єктивну інтерпретацію голих фактів людського буття» [17, 193]. І. Франко вбачає в Нечуєвому трактуванні реалізму «старий ідеалізм, стару фантастику та сентиментальність», тобто поворот до романтизму [18, 10].

М. Бондар підкреслює зв'язок Нечуєвого розуміння реалізму з «пишним духом ідеалізму», що зумовлює творче переосмислення матеріалу «правдивого життя», зазначаючи, що схоже поєднання пропонують М. Подолинський, В. Барвінський, Г. Цеглинський [2, 106].

Додамо, що письменник критикує надмірний фотографізм представників ультрареальної школи за відступність «духу ідеалізму, фантазії, серця, духу щирої поезії» [12, 7]. Згідно з переконанням Нечуя-Левицького, творчість — це не копіювання життя, а його відображення, з'єднане з красою та суб'єктивним поглядом автора: «Поетичні образи в реальній поезії — то результат обидводіяння природи й художника..., котрий надаряє своїм духом образи, перепущені через свою душу, додає природі ніби куті свого меду» [12, 7].

Специфічна риса реалізму Нечуя — естетичність, яку письменник у «Світогляді українського народу» відносить до рис українця: «Ми не бачимо в народній фантазії охоти до негарних, неестетичних велетенських міфічних образів... Український народ в своїх міфах держиться міри; його фантазія не любить переступати за границі ненатуральних форм; вона любить правду і естетичність» [14, 282]. Порівнюючи українські та російські пісні, Нечуй-Левицький також акцентує на естетиці, вважаючи її однією з головних відмінностей між російським та українським світоглядом: «Українська народна муза ніколи не підбирає епітетів та синонімів неграціозних, навіть в річах простих, буденних, не тільки в делікатних» [12, 14].

Цю тезу втілено в прозі письменника, зокрема в оповіданні «Вечір на Владимирській горі» підкреслено естетичну вдачу українців: «Мабуть, були великі естети наші давні київські князі, коли вони вибрали це саме місце над горами для свого житла й для молитви» [9, 95]. Отже, витoki естетичності Нечуя вбачаємо в його прагненні достовірного відтворення психологічного портрету нації.

Проте реалізм для Нечуя-Левицького все ж пов'язаний з дзеркалом, тобто відображенням життя. Перша ознака такого відображення — це впізнаваність місця, часу та персонажів. Зокрема, у статті «Українська декадентщина» Нечуй-Левицький підкреслює, що автори-декаденти «дають своїм героям ймення не сучасних для їх людей, а беруть ймення з інших національностей, або дають ймення вигадані, щоб виходило так, ніби дія діється десь за далекими межами місця й часу, щоб вимкнути дійові особи з сьогочасних обставин та умовин» [15, 195–196]; «І виходить так, що читальники не можуть навіть орієнтуватися ні з місциною, ні з живим гуртом людей» [15, 215–216].

Принагідно скажемо, що однією з ознак реалізму є казуальність, тобто взаємозумовленість між елементами дійсності. На думку Д. Чижевського,

письменник-реаліст мусив «з'ясувати генезу характерів своїх персонажів, вмотивувати їхні вчинки зображуваними в художньому творі детермінатами, змалювати середовище, в якому вони живуть та діють», що вимагає майже наукового збору матеріалу [19, 61]. Н. Крутікова зазначає:

Саме з Нечуєм-Левицьким в українську прозу прийшла манера докладного, неквапливого зображення матеріального оточення героя. Побут селян, багатих і бідних, закріпачених і «вільних», повсякденне життя української інтелігенції, старосвітського і «новомодного» духовенства, артистичної богеми, праця найманих робітників на сахарнях і рибальських промислах — все це зображено на його епічних полотнах [6, 48].

У листах Нечуя-Левицького містяться численні свідчення ретельного відбору матеріалу. Наприклад, у листі до Б. Грінченка від 11 лютого 1901 року письменник повідомив: «Перед різдвом я окінчив, а оце виправив своє оповідання “Київські прохачі”. Це колекція прохачів з інтелегентів-пролетарів та усяких ледарів, збирана мною в Києві з тих, що трусять торбами та живляться коло печер та монастирів в Києві» [10, 372].

Тетяна Гаврилова зазначає, що «більшість ужитих автором географічних назв є реалонімами», тобто назвами реальних географічних одиниць [4, 500]. М. Гарнавський доводить, що «Нечуй не вигадує довкілля для дії своїх історій. Місця, описані ним, насправді існують, і, більше того, він особисто їх пережив» [17, 225].

Показовим є уривок з «Вечора на Владимирській горі»: «Я сягаю оком по тому просторі на захід сонця, оглядаю його, і перед моїми очима темною смугою ніби вирізується на небі півкруг з гір од Андріївської гори до Кирилівського монастиря, а далі знов синіють півкругом гори над Оболонню, закручуються в Вишгороді й досягають до Дніпра в сизій далечі» [9, 72].

Прикметно, що навіть історичний роман «Князь Єремія Вишневецький» І. Нечуй-Левицький будує на власному візуальному досвіді, списавши львівський єзуїтський монастир з подібного монастиря у Дорогочині, а палац Вишневецьких — із палацу Радзивілів у Білій Підляській [10, 395].

На думку Нечуя-Левицького, матеріалом для українського письменника має бути виключно Україна й український народ. Н. Крутікова підкреслює: «Вимоги правдивого відтворення життя поєднуються в статті з проповіддю цілковитої довільності художника в процесі творчої праці та із замкненням української літератури в певні етнографічно-географічні рамки» [6, 40].

Не відкидає Нечуй-Левицький і чужоземців іншої національності, світогляд яких відрізняється від українців і від їхніх земляків, що проживають на своїй території, зокрема змальовує таких персонажів у романі «Над Чорним морем» та повісті «Причепи».

Т. Гаврилова з'ясувала, що «топонімія творів Івана Нечуя-Левицького <...> “територіально” обмежена головним чином Україною. <...> Найменування інших країн знаходяться на периферії ономастикону текстів — лише принагідно згадуються» [4, 500]. Наприклад, у «Ночі на Дніпрі» знаходимо таке порівняння: «По один бік широких лук стояли суцільним рядком височезні

осокори й дуби цілою, ніби суцільною масою, мов скелі наче десь в Альпах» [10, 194].

Характерно, що письменник бере матеріал із життя, не вигадуючи ні місць подій, ні персонажів, і це відповідає його власним критичним твердженням. Як зазначає М. Тарнавський, «його твори пристрасно утверджують існування цієї нації [української], вводять у літературу її представників і той простір, який вони населяють» [17, 217].

Друга ознака «дзеркала життя» — це реалістичність зображуваного, можливість читача прямо асоціювати прочитане з досвідом. Наприклад, у статті «Українська декадентщина» Нечуй так критикує письменників: «Картини природи обписані так, неначе вони обмальовують тільки силуети, начерки, тіні або якісь міражі, а не живу натуру, живе живоття, яке воно є, <...> чудернацькі їх типи виступають часом не як живі люди, а як привиди або тіні» [15, 195]. У листі до Н. Кобринської письменник провадить думку, що «тільки реальне життя має право диктувати і призначати зміст і сюжети авторам» [10, 352].

Там же письменник порівнює реалізм із романтизмом:

Романтик обертався до своєї голови, брав з неї, як з комори, усяке своє добро і потім, прихопивши з дійсного життя з добру половину, змінивши його по своїй вподобі, утворював по своїй вподобі на усій своїй волі, що хотів, проводив думку, яку хотів. А письменникам сучасного напрямку цього не можна робити [10, 353].

Отже, вірність життєвій правді Нечуй-Левицький трактував як обов'язкову ознаку реалізму.

Нечуй-Левицький сприймав літературу як своєрідне дидактичне дзеркало, «в котрому громада побачить себе, яка вона є, роздивиться на себе, оцінює себе. Ціла нація в такій літературі може примітити свої достоїнства і свою недостачу, свій добрий бік і свої хибности; знайти похвалу собі чи ганьбу» [12, 7].

Кожен читач повинен мати в тексті можливість поглянути на самого себе, ця вимога включає і всеохопність відмінних типів персонажів. У листі до М. Коцюбинського Нечуй-Левицький узагальнює: «Нашим письменникам треба дбати про свій край, обписувати усі верстви, усе життя, усіх людей, які тільки є на території українського плем'я» [10, 400]. О. Білецький слушно зазначав, що «І. Нечуй-Левицький і за цими намірами, і за обсягом творчості наближається до Бальзака — творця “Людської комедії” та Е. Золя в “Ругон-Маккарах”» [1, 304].

Другий принцип літератури, за Нечуєм-Левицьким, — принцип *національності*, який складається з української мови та національного психічного характеру. Додамо, що українську мову Нечуй-Левицький радив застосовувати не лише через українськомовного читача — він убачав у ній своєрідний зв'язок із зображенням народу та реалізмом:

Як тільки українські писальники почали писати українським мужичим язиком, те нове прямування, так сказати, само далось в руки: мужичим язиком можна було писати поперед усього про народ, бо пани вже говорили великоруським язиком, а за сим сама по собі пішла ідея про національність та реальність в літературі [12, 6].

Відображає цей зв'язок і характеристика письменником «Енеїди»: «Сам Котляревський, задумавши написати українським язиком щось з клясичного мира, як тільки почав писати українські вірші, то під його пером і вийшов Еней — український парубок, а Дідона — дівчина, і вийшла перелицьована “Енеїда” на українські нориви» [12, 6–7].

Відтворення національного характеру в літературі (серед рис українця письменник називає «широку гарячу фантазію, глибоке ніжне серце, тиху задуму, сміх зі слізьми, гумор», демократичний характер) має увиразнювати неповторність української нації [12, 10].

Нечуй-Левицький упевнений у залежності рис літератури від нації письменника: «Кожна європейська література виявляє характер своєї нації, і виявляє так, що доглядливий, вважливий чоловік зразу впізнає, до якого народу належить який-небудь літературний твір (коли він щиро національний), не заглянувши на підпис автора» [12, 9]. Так, серед рис східних літератур письменник називає «слід широкої, блискучої фантазії», англійської — «аристократизм або філософський глибокий аналіз, сімейний принцип», німецької — «сентименталізм, містицизм з філософським покривалом» тощо [12, 9]. Отже, письменник убачає у творчості своєрідне дзеркало, яке відображає національний тип.

Третій принцип — *народності* — складається з кількох елементів: народної мови, епічних і ліричних форм народної поезії, її духу. Під ідеалом мови письменник розумів книжну мову, яка мала зростати «на ґрунті живого сільського язика», виступаючи проти застарілих та книжних форм [12, 12]. Нечуй-Левицький прямо радить застосовувати фольклор у творах: «Українська усна народна поезія дуже виділяється своїми блискучими фарбами. Вона вся закидана букетами поезії, так що тямучий український писальник, не нагинаючись, може сміливо загібати цілі оберемки квіток і обсіпати ними свої твори» [12, 13].

Нечуєзнавці дорікали письменнику надмірним захопленням фольклором. Ю. Меженко писав: «Завжди з певністю можна сказати, що в хаті в нього буде як у віночку, очі — сині як небо, постать дівоча — струнка як тополя, брови — як намальовані і т. д. без кінця» [7, 1]. С. Єфремов зазначав: «Як і народна поезія, Левицький не знає іншого художнього звороту, як порівняння» [5, 444]. В. Власенко теж не обійшов увагою цю особливість: «Пісенні звороти, прислів'я, приказки не просто цитуються в тексті, вони проникають глибоко в основи авторської мови» [3, 27].

Навіть у повісті «Без пуття» поміж пародійними декадентськими метафорами Нечуй вкладає іронічну народну форму, яка увиразнює комічну ідею твору: «Вона стала пахучою зеброю африканського гарячого сонця; вона стала пахучою рябою куркою в небесній блакиті на острішку загати. Її любов пишалась, як собака в човні» [8, 315].

Д. Чижевський акцентує на зацікавленні письменників-реалістів у фольклорі. Проте, як підкреслює дослідник, ставлення авторів романтичного та реалістичного напрямку було відмінним, адже останні «не шукали в ньому метафізичних глибин — із нього вони прагнули винести уявлення про характер

свого народу, його мораль, про те, яким має бути суспільство» [19, 51]. Нечуй-Левицький трактує фольклор схожим чином, вбачаючи в народній поезії код українського світогляду: «В прозаїчній мові і в народних усних поетичних творах є свої ідіоми, свої епічні та ліричні форми, і в кожній національності свої окрімні, часом зовсім непохожі на інші» [12, 12]. Отже, використання народних форм можна розглядати в руслі своєрідного психологізму, як один із прийомів, який здатен відтворити національний характер, виділити його особливості.

Зазначимо, що М. Бондар, аналізуючи цю вимогу, акцентує на поєднанні «скарбів народної поезії й пареміотики» з «відчутним суб'єктивно-авторським баченням світу й його образним вираженням» у творчості письменника, і саме це виводить творчість Нечуя-Левицького з етнографічних рамок [2, 111]. Зокрема, дослідник згадує сцену пиятики бурлак («Микола Джеря»): «Бурлаки попились зовсім і затягли московської пісні високими дикими голосами, як вищать москалі. Їхні голоси рвались, наче гнила нитка; вони їх неначе ковтали і душилися ними і знов викидали з рота. Здавалось, що вони не співали, а скиглили, мов тічка вовків» [11, 284].

Ознаки реалізму у трактуванні Нечуя-Левицького можна поділити на дві групи: власне реалістичну та національно-народну, які для письменника взаємозумовлені. До реалістичних ознак належать дидактичність, правдивість, об'єктивність. Окремо слід сказати про «відображення життя», яке має подвійне значення. По-перше, одним із критеріїв правдивості є відтворення реальних місць і людей, яких можна асоціювати з представниками певної нації та стану. По-друге, відсутність двозначності, ясність у зображенні. Зазначимо, що зображення пов'язане з дидактично-ідейним складником: читач має застосовувати твір як дзеркало, що зумовлює всеохопність художніх персонажів. Тому життя в літературі має бути «добре згрупованим», а твір — мати ідею.

До національно-народних рис можна віднести вибір об'єкта зображення (Україна та українці), вимоги народної мови, відтворення народного характеру та національного духу. Окремо варто сказати про фольклор, вживання якого, на нашу думку, можна трактувати в руслі спроби відтворення національного характеру, а не як поворот до романтизму. Додамо, що стаття письменника «Непотрібність великоруської літератури для України і для слов'янщини» покликана значною мірою захистити українську мову та національність, отже, ключовими її питаннями є ствердження існування України як окремої країни й окреслення відмінностей між російським та українським народами, що було зумовлено історичними реаліями XIX століття.

Зазначимо, що стаття лише побіжно торкається питань стильової палітри творчості Нечуя-Левицького. Вважаємо, дослідження специфічної інтерпретації реалізму Нечуєм-Левицьким може допомогти у вирішенні цього питання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білецький О. Вибрані праці. У 2 т. Т. 1. Від давнини до сучасності: збірник праць з питань української літератури / Олександр Білецький. – Київ : Держлітвидав, 1960. – 505 с.
2. Бондар М. Поетика прози І. Нечуя-Левицького: у пошуку естетичних конститuentів / М. Бондар // Іван Нечуй-Левицький: постать та творчість. – Черкаси, 2008. – С. 105–123.

3. Власенко В. Художня майстерність І. С. Нечуя-Левицького / Василь Власенко. – Київ, 1969. – 184 с.
4. Гаврилова Т. Топонімія творів І. Нечуя-Левицького / Т. Гаврилова // Іван Нечуй-Левицький: постать та творчість. – Черкаси, 2008. – С. 499–504.
5. Єфремов С. Вибране. Статті. Наукові розвідки. Монографії / Сергій Єфремов. – Київ : Наукова думка, 2002. – 757 с.
6. Крутікова Н. Розкрита книга життя / Н. Крутікова // Нечуй-Левицький І. Зібрання творів. У 10 т. Т. 1. – Київ : Наук. думка, 1965. – С. 5–51.
7. Меженко Ю. Іван Семенович Нечуй-Левицький. Літературний нарис [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sites.utoronto.ca/elul/Nechui/Mezhenko.html>.
8. Нечуй-Левицький І. Без пуття. Оповідання по-декадентському / Іван Нечуй-Левицький // Зібрання творів. У 10 т. Т. 7. – Київ : Наук. думка, 1965. – С. 294–350.
9. Нечуй-Левицький І. Вечір на Владимирській горі / Іван Нечуй-Левицький // Зібрання творів. У 10 т. Т. 9. – Київ : Наук. думка, 1967. – С. 70–95.
10. Нечуй-Левицький І. Листи / Іван Нечуй-Левицький // Зібрання творів. У 10 т. Т. 10. – Київ : Наук. думка, 1968. – С. 253–504.
11. Нечуй-Левицький І. Микола Джеря / Іван Нечуй-Левицький // Зібрання творів. У 10 т. Т. 3. – Київ : Наук. думка, 1965. – С. 34–143.
12. Нечуй-Левицький І. Непотрібність великоруської літератури для України і для слов'янщини (Сьогочасне літературне прямування) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21STR=0012983.
13. Нечуй-Левицький І. Ніч на Дніпрі / Іван Нечуй-Левицький // Зібрання творів. У 10 т. Т. 8. – Київ : Наук. думка, 1967. – С. 188–199.
14. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу / Іван Нечуй-Левицький // Вибрані твори. – Київ : Книга, 2012. – 350 с.
15. Нечуй-Левицький І. Українська декадентщина / Іван Нечуй-Левицький // Зібрання творів. У 10 т. Т. 10. – Київ : Наук. думка, 1968. – С. 187–223.
16. Сізова К. Людина у дзеркалі літератури: трансформація принципів портретування в українській прозі XIX – початку XX ст. : монографія / Ксенія Сізова ; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Київ : Наша культура і наука, 2010. – 356 с.
17. Тарнавський М. Нечуваний Нечуй. Реалізм в українській літературі / Максим Тарнавський. – Київ : Laurus, 2018. – 287 с.
18. Франко І. Література, її завдання і найважливіші ціхи / Іван Франко // Зібрання творів. У 50 т. Т. 26. – Київ, 1980. – С. 5–13.
19. Чижевський Д. Слов'янський реалізм / Д. Чижевський // Слово і час. – 2004. – № 8. – С. 48–63.
20. Шупта-В'язовська О. Преімпресіонізм у творчості Нечуя-Левицького / О. Шупта-В'язовська // Іван Нечуй-Левицький: постать та творчість. – Черкаси, 2008. – С. 145–150.

Стаття надійшла до редакції 26.06.2018.

REALISM IN THE THEORETICAL INTERPRETATION BY IVAN NECHUI-LEVYTSKYI

Yaroslava Muravetska

Researchers argue about realism in Nechui-Levytskyi's prose. Therefore the purpose of the article is to find out how the writer explains realism. Nechui-Levytskyi explains realism not only as a literary style. The writer emphasizes the need for such feature as a nationality. This becomes the reason that some researchers are convinced of the author's commitment to romanticism. Other

researchers point out that the work of the writer is not ethnographic. For Nechui-Levytskyi, realistic and folk features in literature are interdependent. His special understanding of realism affects his work. This question requires a separate study. Didacticism, truthfulness and objectivity are presented not only in his prose but also are proclaimed in the article. This fact allows us to treat the Nechui-Levitskyi's creativity as realistic. The writer associates the "reflection of life" with the reproduction of real places and events, the images of typical people, who represent a certain social class. Literature should be didactic, that is a kind of mirror for readers. This determines the accuracy in selection of material and characters. A specific requirement for realistic works is the aesthetics and the use of folklore. The subject of representation in literature should be Ukraine and Ukrainians. The requirements of truthfulness and objective image of reality are united with the ethnographic frameworks. Such requirements of the writer as the use of the national language, a description of the national character, and the reproduction of the features of Ukrainian poetry were conditioned by the historical situation in Ukraine. Investigation of the relation of realism-romanticism in the work of Nechui-Levytskyi requires a separate scientific discussion.

Keywords: *Ivan Nechui-Levitskyi, realism, romanticism, folklore, nationality.*

РЕАЛИЗМ В ТЕОРЕТИЧЕСКОМ ОСМЫСЛЕНИИ ИВАНА НЕЧУЯ-ЛЕВИЦКОГО

Ярослава Муравецкая

Актуальность статьи обусловлена необходимостью переосмысления категории «реализма», в частности в прозе Нечуя-Левицкого. Целью исследования является попытка анализа реализма в толковании писателя. Сочетание реалистических и национально-народных принципов становится причиной убеждений некоторых исследователей в верности писателя идеям романтизма. Для Нечуя-Левицкого реалистические и народные черты в литературе взаимосвязаны.

Принцип реализма в статьях писателя является сочетанием правдивости и эстетичности. Правдивость писатель объясняет через метафору «отражения», для которой характерны, во-первых, узнаваемые места, время и персонажи, которых читатель соотносит с определенным социальным положением, жителями реальной страны и т. д., во-вторых, реалистичность изображаемого, возможность прямо ассоциировать прочитанное с опытом, в-третьих, установка на дидактизм. Как антипод реализма Нечуй-Левицкий рассматривал романтизм и декаденство, которые критиковал за избыток фантазии и несоответствие жизненной правде.

К национально-народным признакам можно отнести выбор объекта изображения (Украина и украинцы), требования народного языка, воспроизведение народного характера и духа. Целесообразно подчеркнуть, что статья писателя «Ненужность великорусской литературы для Украины и для славяницы» направлена в значительной степени на защиту украинского языка и национальности, следовательно, ключевыми ее вопросами являются утверждение существования Украины как отдельной страны, что было обусловлено реалиями XIX века.

Стоит отметить, что статья лишь касается проблемы стилевой палитры творчества Нечуя-Левицкого. Но исследование специфической интерпретации реализма Нечуем-Левицким может помочь в ее решении.

Ключевые слова: *Иван Нечуй-Левицкий; реализм; романтизм; фольклор; народность; национальность.*